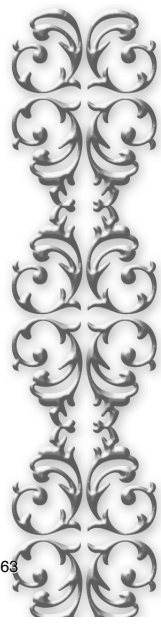

תינוק שנשבה

אם כי מפורש בחז"ל שישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, את הזכויות של יהודי -במיוחד בעניינים שבין אדם לחבירו- ניתנות ליתור ע"י השלכת עול תורה ומצוות -בעל עבירה שלא עשה תשובה יצא מכלל אחיך, מומר לתאבון לדבר אחד יצא מכלל עמיתך ועמיתך, ומומר להכעיס לעבירה אחת או לתאבון לשבת, עבודה זרה או לכל שאר המצוות יצא מכלל רעך והוא מן המורדין.

אלא- שבכל אחד מסוגי העבירה השוללים מיהודי את התואר אחיך, עמיתך ורעך ה'יה תנאי אחד ברור- שהעבירה בוצעה במזיד. יהודי העובר עבירה שלא בידועין הוא בכלל אחיך, עמיתך ורעך. מקורו של היסוד שבעל עבירה יצא מכלל אחיך ה'יה ממי שנתחייב מלקות -והרי אין מלקות לשוגג.

הרמב"ם הוסיף תנאי לזה שהחוטא יצא מכלל אחיך-

1 רמב"ם פרק י"ג רוצח ושמירת הנפש הל' י"ד, ...מרשעו'

לפי הרמב"ם אסור לשנאותו אלא אם התרה בו ולא חזר בו- תנאי שלא מצינו בגמ' וברבינו יונה

2 חפץ חיים כלל ד' לה"ר באר מים חיים ס"ק י"ד, ודע...

בגמ' מדובר במי שנכשל בדבר ערוה, והבין רבינו יונה מזה שלא יצא מכלל אחיך אלא באיסור הידוע להמון עם כאיסור, אבל בחטא שאצל ההמון פחות ידוע-ואולי מסתכלים עליו כאל מדת חסידות- לא יצא מכלל אחיך, מפני שלא ברור שחטא במזיד.

על פי דין, גם מי שידוע שהוא אסור אבל אינו מודע לחומר האיסור נקרא שוגג-

3 רמב"ם פרק ב' שגגות הלכה ב', ...חטאת'

אפילו אם ה'יה ברור לו שהדבר אסור מדאורייתא אבל לא ידע שחייבים עליו כרת הרי הוא שוגג ומביא קרבן חטאת.

גדולה מזו מצינו בדברי החפץ חיים-

4 חפץ חיים כלל י' לה"ר באר מים חיים ס"ק ל', והנה...

הפרוץ בעבירות שבין אדם לחבירו, בדרך כלל נגיעותי הטעויה לחשוב שהצדק אתו ולא יצא מכלל עמיתך אלא אם יתברר שהוא יודע שמעשיו אסורים ובכל זאת פרק מעליו עול אותו איסור.

בהגהות מיימוניות בהלכות דעות מיקל יותר-

5 רמב"ם פרק ו' דעות הלכה ג', והגהות מיימוניות אות א'

לפי הגהות מיימוניות אסור לשנוא את בעל העבירה קודם תוכחה בכל אופן (זה שהבין מהגמ' בפסחים שבעל העבירה יצא מכלל רעך -לא כך היא שיטת הרמב"ם וכמו שראינו בפירוש המשניות).

6 חזון איש יו"ד סי' ב' ס"ק כ"ח, ובהגה"מ... כאנוסים'

החזון איש פסק כמ"ש בהגה"מ שלא נעשה מומר עד שיוכחו אותו וידחה את התוכחה, והביא מספר, אחבת חסד' להח"ח ז"ל בשם תשובות מהר"ם לובלין שבזה"ז אין מי שידע להוכיח כראוי וממילא אין על העבריינים דין מומרים- ואף שהראשונים דברו על מי שעבר עבירה אחת סובר החזון איש שכן הדין לענין עברייני לכל המצוות.

המציאות של שוגג לכל המצוות כולן מצינו בסוגיא בשבת העוסקת בכללי חיובי קרבן חטאת-

7 שבת דף ס"ז ע"ב במשנה, כלל גדול... על כל שבת ושבת'

השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אין כאן אלא שגגה אחת, אבל היודע עיקר שבת אלא שטעה באיזה יום הוא שבת חייב חטאת לכל שבת בנפרד.

8 גמ' שם ס"ח ע"א, רב ושמואל דאמרי תרוייהו... שבת ושבת'

הגמ' בה"א הבינה שאם ידע פעם מהי שבת ואח"כ שכח חייב חטאת אכל שבת ושבת. הגמ' חזרה בה מהה"א וממילא גם מי שפעם ידע מהי שבת ואח"כ שכח אינו חייב אלא חטאת אחת לכל השבתות שחילל - והוא נכלל ברישא דמתניתן - וממילא דברי רב ושמואל עדיין טעונים ביאור -

9 שם ע"ב, אלא מתניתין... פטור', ורש"י ד"ה פטור

לרב ושמואל תינוק שנשבה נקרא שוגג, לר' יוחנן ור"ל אונס.

10 רמב"ם פרק ב' שגגות הלכה ו'

הרמב"ם פסק כרב ושמואל שהתינוק שנשבה הוא שוגג וחייב חטאת לכל סוג עבירה שעבר (שזדונו בכרת). והנה, בענין הלואה ברבית קי"ל שמי שיצא מכלל, אחיך' מותר להלוותו ברבית - שהחוב להחזיר רבית הוא מוחי אחיך עמך', ודנו הראשונים לגבי מי שאביו המיר דתו וממילא לא קבל חינוך יהודי - האם מותר להלוותו ברבית -

11 נמוקי יוסף בבא מציעא פרק ה' (ברי"ף מ"ב ע"ב), וא"ת תינח מומר... מן המורידין הוא'

שיטת הנמוקי היא שזה שנתגדל בביתו של עכו"ם ומומרת אבל ראה יהודים שומרי תר"מ לא נחשב כתינוק שנשבה - ודוקא תינוק שנשבה לבין העכו"ם ממש שלא ראה יהודים שומרי מצוות נחשב לשוגג.

12 פירוש המשניות להרמב"ם חולין פרק א' משנה ב' מהדורת קאפח, ודע... שביארו'

הרמב"ם כנראה חולק על הנמוקי וסובר שאם גדלוהו על שיטותיהם הרי הוא כתינוק שנשבה אע"פ שאח"כ ראה יהודים שומרי מצוות.

13 שו"ע יו"ד סי' קנ"ט סעיף ג', הקראים... ורמ"א

השו"ע פסק כמו הרמב"ם לגבי הקראים, והוסיף הרמ"א שבבן המומר ג"כ אסור להלוותו ברבית הואיל וההלכה כרמב"ם ולא כנמוקי

14 ש"ך שם ס"ק ו'

הש"ך לא מצא את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות - ובאמת אין הדברים מופיעים בפיה"מ המודפס בש"ס שתורגם ע"י ר' יהודה אבן תבון, ומסתמא היה לפני הב"י כתב יד הרמב"ם בערבית התואם לתרגומו של קפאח - (ובהערות המתרגם כותב שקטע זה הוסיף הרמב"ם בכתב ידו לעת זקנותו). ולמעשה, הביא הש"ך כמה תשובות שהחמירו בענין הקראים שכנראה לא קיימו אפילו את המצוות שהם בעצמם מאמינים בהן. בנוגע ליהודי בן זמננו שאינו שומר תו"מ מחוסר ידיעה - אף שרואה יהודים יראי שמים - לפי השו"ע דינו כישאל גמור ואסור להלוותו ברבית ואולי גם הש"ך יודה להכרעת השו"ע כנגד הנמוקי.

והנה, בנוסף לזה שמעשי עבירה עלולים לשלול מיהודי מזכויותיו כיהודי הרי מפורש בגמ' וברמב"ם שגם בעל דעות כוזבות - שנקרא אפיקורס - יצא מכלל רעך - והרמב"ם בפירוש המשניות הגדיר את האפיקורס כמי שאינו מאמין ב"ג העיקרים שמנה. בענין החסרון בדעות לא ברור אם יש לחלק בין השוגג למזיד - וכנראה הרמב"ם והראב"ד נחלקים בדבר -

15 רמב"ם פרק ג' תשובה הלכה ז',... ובעל תמונה, והשגת הראב"ד

לפי הרמב"ם מי שמאמין שד' הוא בעל גוף נמנה בין המינים, והראב"ד טוען שאם מישהו קורא בחומש איך שד' הוציא את בני ישראל ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, ושעיני ד' על ארץ ישראל מראשית שנה ועד אחרית שנה - וכיוצא באלו - ובתמימות מאמין שיש לד' יד, זרוע ועינים כמו אלה שיש לנו - האם אפשר לומר שהוא מין ואין לו חלק לעולם הבא?

הסבר בדברי הרמב"ם בשם ר' חיים מבריסק מובא בספר קובץ מאמרים לתלמידו ר' אלחנן וסרמן הי"ד -

16 קובץ מאמרים מאמר שיבוש בדעות, ..., חייב מיתה'

לפי ר' חיים סובר הרמב"ם שאין השם אפיקורס מורה על אשמת הכופר לומר שכפר מחמת רשעות, אלא תואר למי שחסר לו האמונה אשר בלעד'ה אין לו קשר עם כלל ישראל.

ר' אלחנן מקשה על ר' חיים -

17 שם, אבל קשה... גם בחסרון אמונה'

ר' אלחנן מקשה שלדברי ר' חיים שהרמב"ם סובר שמי שאין לו אמונה הוא אפיקורס אפילו אם אינו אשם בכפירתו - למה אין התינוק בכלל האפיקורסים, וכן התינוק שנשבה לבין העכו"ם בגמ' חייב חטאת ואין לו דין מין ומומר ?

18 שם, וי"ל... נגד הדעת'

ר' אלחנן למד ששם אפיקורס מורה על אשמה - וסובר הרמב"ם שאין השכל הישר יכול לסבול שד' יהיה בעל גוף, וכל מי שיש מוח בקדקדו מבין שאין הכוונה בפסוקים ובאגדה כפשטן ושהכל כתוב על דרך משל בלבד, ולכן מי שמאמין בהתגשמות הוא אשם בטעותו ונקרא אפיקורס. לא כן הטועה בדברים לא פשוטים, או התינוק שנשבה לבין הגויים שהם שוגגים באמת - אין להם דין אפיקורס.

וא"כ - לפי ר' אלחנן השוגג בכפירה איננו אפיקורס. וכן באמת מפורש ברמב"ם בפירוש המשניות שראינו, וגם בהלכות ממרים -

19 רמב"ם פרק ג' ממרים הלכה א' - ג'

גם פה כתב הרמב"ם שבני הקראים אינם אפיקורסים אלא כאנוסים וראוי להחזירם בתשובה.

המשנה למלך הביא גירסא אחרת ברמב"ם -

משנה למלך פרק ה' מלוה ולוה סוף הל' ב' ד"ה עוד כתב ולענין הקראים

יש גורסים ברמב"ם, ולא ימהר אדם להרגם- ומשמע שאם אינם מקבלים תוכחה מורידים אותם- ולכאורה ר"ל כמו שהסביר הגר"ח שבעצם אפיקורסים הם אלא שאין מורידים אותם מיד אלא מנסים לקרבם תחלה, אבל הב"י שפסק שאסור להלוותם ברבית ע"כ סובר שאינם אפיקורסים וכהסברו של ר' אלחנן.

אלא שלפי ר' אלחנן יוצא חידוש גדול לדינא- שמי שלא קבל חינוך יהודי והתחיל ללמוד ולהאמין בכל, אבל איננו מוכן לשנות את אורח חייו בגלל הקושי- יצא מכלל תינוק שנשבה ונעשה מומר לתאבון לכל התורה שהוא כאפיקורס ואין לו חלק לעולם הבא! ואילו לפי ר' חיים יצא מכלל מין ונעשה מומר.

1 **יך השונא שנאמר בתורה לא מאומות העולם הוא אלא
מישראל והיאך יהיה לישראל שונא מישראל והכתוב
אומר לא תשנא את אחיך בלכבך. אמרו חכמים כגון
שראזו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי
זה מצוה לשונאו עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו.**

2 **ודע, רמה שנקט הרמב"ם ז"ל "והתרה בו
ולא חזר", ולא נזכר דבר זה בגמרא
דפסחים הנ"ל דה, משום דהגמרא איירי,
כגון: מעשה רטוביה שבא על ערה שהיא
עבירה מפורסמת, ורבינו יונה איירי גם כן
הכי כמו שכתב במאמר רי"ט דה, והרמב"ם
רצה לכלול גם כן שאר עבירות שאינן
מפורסמות, שיהא מותר לשנא אותו עבורן,
לכן הוסיף שהתרה בו ולא חזר:**

3 **ב עבר עבירה ויודע שהיא בלא
תעשה אבל אינו יודע שחייבין עליה כרת הרי זו שגגה
ומביא חטאת. אבל אם ידע שהיא בכרת ושגג בקרבן
ולא ידע אם חייבין עליה קרבן אם לאו הרי זה מויד.
ששגגת קרבן אינה שגגה בעבירות אלו שחייבין עליהן
כרת:**

4 **הנהגה כל זה כתבנו בענין שבין אדם למקום,
אבל בענינים שבין אדם לחבירו, אף
שהוא מתנהג בהן שלא כדין כמה פעמים,
מחוייבין אנו להוכיחו דאינו יוצא מכלל
"עמיתך" על ידי זה. ורק לענין לשון-הרע
התיר עליו רבינו יונה (במאמר רכא), ולא
משום דאינו בכלל "עמיתך", רק משום
"לקנא לאמת ולעזור לאשר אשם לר", אבל
לענין הוכחה ולענין אהבת רעים ולכל
שאר ענינים אשר אנו מצוין לאיש עמיתנו,
מחוייבין אנו גם לו:
וראיה לדבר, דבענין בין אדם למקום
התנה רבינו יונה (במאמר רט) שכתב:
"אשר כל שער עמו יודעים שהיא עבירה".
ונראה בעליל כוונתו, דאי לאו הכי עדיין
הוא בכלל "עמיתך". ודבר זה ידוע בבין**

אדם לחבירו בכל מה שצריך רבינו יונה
(כמאמר רכא), בגזל וגזק וצער וכדומה הוא בא
לכתחילה מצד סיבה אשר על ידה היצר
הטעהו שמותר לעשות דבר זה לחבירו, אף
שבאמת השכנגדו צדיק בריבו, אך
על-כּל-פנים מצא לו היצר מקום לפתוחו
שמותר לעשות לאיש ריבו כל דבר רצח.
ולפעמים מפתחו היצר שמצוה גם כן יש
בוה, ואם יראה בעצמו, שאיש אחר יעשה
ככה העוולה או הבושת ואונאת דברים
לאיש אחר, כמו שהוא עושה לאיש זה, ירים
קולו עליו לאמר שהוא עושק או מכיִיש
לאדם מישראל בחינם. ואם כן אנו רואין
בחוש, שרק היצר מעורר את עיניו לאמר
שלאיש הנוכחי עליו לא צותה התורה כל
האזהרות הלארץ והעשין, לא תשנא וגו'
ואהבת לרעך כמך וכיִצא בוה, ואם כן איך
נרציא לאומר מותר הוה מכלל "עמיתך", אם
לא שהוא נראה לכל שאין באותו הדבר במה
לטעות בשום אופן, רק החוטא הוה הוא גנב
או גזלן פשוט, אז יש לעיין הרבה בוה
לענין הוכחה וכיִצא בוה:

5 ג' ימצוה על כל אדם לארעב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך [א]. לפיכך צריך לספר בשבתו ולחזם על מצתו כאשר הוא חס על מצתו עצמו ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקליון חבירו איז לי חלק לעולם הבא :

[א] ודוקא שהוא רעך בתורה ובמצוות אבל אדם רשע שאינו מקבל תוכחה סוזה לשנאתו שנאמר וזאת ה' שנאת רע ואומר הלא משנאך ה' אשנא וגו' (מצרכי ספרים). ע"כ :

6 ובהגה"מ פ"ו מהלכות דעות כתב דאין רשאין לשנאותו אלא אחר שאינו מקבל תוכחה ובסוף ספר אהבת חסד כתב בשם הגר"י מולין דמצוה לאהוב את הרשעים מה"ט והביא כן מתשובת מהר"ם לובלין כי אצלנו הוא קדם תוכחה שאין אנו יודעין להוכיח, ודיינינו להו כאנוסין

7 כלל גדול אמרו בשבת יכל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא רפאת ארת היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת

8 רב ושמואל דאמרי תרוייהו מתניתין בתינוק שנשבה לבין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים אבל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת

9 אלא מתניתין כשהכיר ולבסוף שכח ודרב ושמואל גמי כהכיר ולבסוף שכח דמי והכי איתמר רב ושמואל דאמרי תרוייהו "אפילו תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים פטור

פנור - דקסברי רבי יוחנן ורבי יוחנן מוסיף אטעם סוף ולא סגניה היא :

10 ן כל המחוייב חטאת
 קבועה על שגגתו ועשה בשגגה ונודע לו אחר שחטא
 אע"פ שלא היתה לו ידיעה בתחלה שזה חטא הוא הרי
 זה חייב חטאת. כיצד תינוק שנשבה לבין העכו"ם ונדל
 והוא אינו יודע מה הם ישראל ולא דתם ועשה מלאכה
 בשבת ואכל חלב ודם וכיוצא בהן. כשיודע לו שהוא
 ישראל ומצווה על כל אלו חייב להביא חטאת על כל
 עבירה ועבירה וכן כל כיוצא בזה

11 וח"ת הינה מומר עלמו שכיון שידע
 רצונו ומתכוין למרוד בו כופר הוא
 אבל בן מומרת כיון שנתגדל על דתיהם
 של עובדי כוכבים שונג הוא ואין
 מורדין לאו מילתא הוא דכי אמרינן
 הכי ה"מ בתינוק שנשבה לבין העובדי
 כוכבי' שלא הכיר תורת ישראל מטולם
 אבל זה שטומד בין ישראל והולך
 ומדבק בחוקיהם של עובדי כוכבים
 מן המורדין הוא

12 דע כי מסורת בידינו מאבותינו
 כפי שקבלהו קבוצה מפי קבוצה כי זמנינו זה
 זמן הגלות שאין בו דיני נפשות אינו אלא
 בישראל שעבר עברת מיתה. אבל המינים
 והצדוקים יהביתוסים לכל שינוי שיטותיהם³¹
 הרי כל מי שהתחיל אותה השטה תחלה³²
 ייהרג לכתחלה כדי שלא יטעה את ישראל
 ויקלקל את האמונה. וכבר נעשה מזה הלכה
 למעשה באנשים רבים בכל ארץ המערב. אבל
 אלו אשר נולדו בדעות אלה וזנכו על פיהן
 הרי הם כאנוסים ודינם דין תינוק שנשבה לבין
 הגוים שכל עברותיו שגגה כמו שבאר.

13 ו [ה] י הקראים אין להם דין מומרים ואסור
להלוותם ברבית ואין צריך לומר (ו) (ו) שאסור
ללוות מהם ברבית :

הגה וע"ל סימן קכ"ז וקכ"ד דין אנוסין . [ו] תינוק שנשבה לבין העובדי
כוכבים ואינו יודע מתורה ישראל כלל דינו כקראים ואסור להלוות לו
ברבית (כך משמע מז"י לדעה הרמב"ם) ז ולכן (ז) מומרה לעבודת
כוכבים שיש לה בן מן העובד כוכבים ח שהבן הרי הוא כמוה ונקרא
מומר (ז) אסור להלוות לו ברבית (מרדכי ס' החולץ) דהוי כתינוק שנשבה
לבין העובדי כוכבים :

14 ו הקראים כו' . ז"ל ז"י ולענין הקראים כ"ל
להרמב"ם בפירושו מהניחין קמייתא דחולין דחשיב לכו כתינוק שנשבה
בין העובדי כוכבים אסור להלוותם
ברבית ואע"ג דמדברי כ"י נראה
דמוחר להלוותן ברבית לא שבקינן
דברי הרמב"ם המפורשין בשביל דברי
הנ"י עכ"ל ואני בעניותי (* עיינתי
בדברי הרמב"ם שם ולא מלאחי
שום משמעות אדרבה כתב להיפך
ובמזמז למדו הפוסקים דמוחר
להלוותן ברבית וא"כ ה"ה הקראים
וכ"כ מהרש"ל דקראים דינם כמומר
ומוחר להלוותן ברבית ומביאו
הדרישה וכן משמע קלה בתשובת
ר"א ו' חיים ר"ם קי"ג דקראים דינם
כישאל מומר ועיין בתשובת רבינו
שמעון שהביא המבי"ט ח"צ סי' ל"ח
כו' וכן בתשובת רבי זללאל סי'
ג' וגם כתב שם שהקראים שבזמן
הרמב"ם היו בהם כמה מעלות
טובות משא"כ עכשיו:

15
פ' חמשה הן הנקראים [פ] מינים. האומר שאין
שם אלוה ואין לעולם מנהיג. האומר שיש שם מנהיג אבל
דן שנים או יותר. "האומר שיש שם רבין אחד אבל שהוא
נזף ובעל חסונה.

השנת הראב"ד

"והאומר שיש שם רבין אחד לאלו שיהיו נזף ובעל חסונה. א"ל ולמה קרא לם שם וכמה גדולים ושוטים
המנו סגרו כיו שהתעסקו לפי מה שזלזלו במקראים ויזרו פהם שזלזלו בדברי סלגות סמכאית לפי שהשם:

16 א. דעת הרמב"ם דהמאמין בהגשמה הוא מין. והראב"ד כתב
שגדולים וטובים טעו בזה מפני האגדות המשבשות הדעות. ושמעתי
בשם כ' מו"ר הגר"ח הלוי זצ"ל מבריסק בדעת הרמב"ם, כי
בכפירה לא שייך שוגג, דהא מ"מ אינו מאמין וא"א להיות בכלל
ישראל בלא אמונה. ואומרים משמו בזה"ל "דער וואס איז נעביך
אאפיקורוס איז אויך אאפיקורוס" ולכאורה דבריו מוכרחין שהרי
כל הכופרין וכל עובדי ע"ז הם מוטעין, ואין לך מוטעה יותר
מהמקריב בנו למולך והוא חייב מיתה.

17 אבל קשה דהא תינוק המוטל
בעריסה ג"כ אין לו אמונה ומ"מ הוא בכלל ישראל ותינוק שנשבה
להין העכו"ם מביא קרבן על שגגתו ואין דינו כמומר (שבת ס"ט),
ומוכח דאנוס רחמנא פטרי' גם בחסרון אמונה?

וי"ל לפי המבואר

18

למעלה כי יסודי האמונה מוכרחין ודעת האדם מצד עצמה לא תתן מקום לכפירה ורק רצון האדם לפריקת עול מטה את שכלו לטעות בדברים פשוטים ומוכרחים וע"כ שגגתו עולה זדון. אבל האומר מותר לעבוד ע"ז הוא שוגג ופטור ממיתה כיון שסבור שעושה ברשות התורה, ואפשר שזו היא כונת הראב"ד "מפני האגדות המשבשות הדעות" היינו שטעותן אינה מדעת עצמן, אלא מפני שמבטלין דעתן לדעת האגדות וזהו בכלל אומר מותר, דחשוב שגגה גם בכפירה. ותתישב בזה מה שמקשין מהא דאמר ר' הלל אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה, ואיך אפשר לומר, שר' הלל יצא מכלל ישראל ח"ו, שהרי כפר באחד מעיקרי הדת? ולפי המבואר גיחא, שר' הלל אמר כן מפני שטעה בהבנת הכתובים והוי כאומר מותר ודינו כשוגג, ומשו"ה קאמר רב יוסף התם שרא ליה מריה לר' הלל. ודעת הרמב"ם כי הטעות בענין הגשמה באה מדעת עצמן ולא מפני האגדות, כי אילו היתה דעתן צלולה, לא היו האגדות מטעות אותם והיו מוצאין דרך לישב דברי האגדות שלא יהיו נגד הדעת.

א ימי שאינו מודה בתורה שבעל פה אינו זקן מצרא האמור בתורה. אלא הרי זה בכלל האפיקורסין:

19

ב מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה הרי הוא כשאר כל האפיקורסין והאומרים אין תורה מן השמים והמוסרין והמזמורין. שכל אלו אינם בכלל ישראל: ג כמה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו. והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתום וכן כל התועים אחריו. אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונדלו בין הקראים ונדלו אותם על דעתם. הרי הוא כתינוק שנשבה בניהם ונדלוהו ואינו ריו לאחז בדרכי המצות שרדי הוא כאנוס ואע"פ ששמע אח"כ [שהוא ירדי וראה היהודים ורתם הרי הוא כאנוס שרדי גדלוהו על מעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שמעו. לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה:

20 עו"ד כחב ונבנין סקראים י"ל דלכרמב"ם נפ"י מהני' קמייפא דחולין דחשיב לבו כתינוק שגשגה
בין סעכו"ס אין להם דין מומרים ואסור להלוותם כרצות ע"כ וזה סימא שהרי מדברי רבינו
שם נראה שיש להם דין אטיקורסין גמורים ומותר לכרנן ביום נשנן סגלום אפ"ם שאין בו ד"ג אשר
ע"כ י"ל שטעות הוא שגמל בכפרים ועיקר ראיית מרן הוא מפ"ש רבינו נפ"ג מפלגות פמרים ו'ל
אבל בני הכופים האלם ונני ציטט שהדיוט איהם אנוהם ונולדו בין סקראים וגדלו אומם על דעתא
הכי הוא כתינוק שגשגה ציטטם וגדלוכו כ' כך אנו באמרנו כ"חוחים נדרכי אנוהם סקראים שטע
לפיכך ראוי להחזירן כמשוגג ולמשכן נדרכי שלום עד שיחזרו לאיסן סתורם ע"כ כדי נפידוש דיכתינן
לכו דין טינוק שגשגה לבין סעכו"ס ואסור לסרגן ומ"ש במסכת חולין מיירי בישראל שפעם קראי
דומיא דזדוק ובייהוס דאז ודאי מותר להורגו . ודע שדפוס סרמב"ם עם מגדל עוז סייס נלשונ
ולא ימחר אדם להרגן דאשמע דאם לא רנו להורג לאיתן כחורס דאז מותר להרגן וכ"כ מסר"ם
מטראטי ה"א כ' ל"ו וכרדב"ו כונאלו דכריי כמשוכה מהר"ר כנאלל סימן כ' ולפ"ו אהו דכרי רביט
דכמס' פולין כשטנן דכמס מיירי כאלא רנו לחזור לאיתן סתורם ומס"ם מותר להרגן ולס"ו מותר
להלוותן כרצות וכ"ס כרדב"ו כמשוגגו סימן י"ב :